

Цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

УДК 347.77/.78(477)-049.65

Товстоган Юлія Валеріївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Товстоган Юлия Валерьевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Tovstohan Yuliia

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Іванов Сергій Сергійович

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Иванов Сергей Сергеевич

студент

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Ivanov Serhii

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Таш'ян Роман Іванович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права №1

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ЗАЩИТА ПРАВ ИНТЕЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В
УКРАИНЕ: СОВРЕМЕННЫЕ РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ
PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN
UKRAINE: MODERN REALITIES AND PROSPECTS**

Анотація. У науковій статті досліджено сучасний механізм захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Приділено увагу історично першому використанню поняття права інтелектуальної власності в міжнародному законодавстві та недолікам такого визначення. Проаналізовано легальне визначення даному поняттю, що міститься в Цивільному кодексі України. Зроблено висновок про те, що законодавче закріплення права інтелектуальної власності є свідченням його визнання державою, а таке право стосується особливих об'єктів, перелік який закріплений як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Висвітлено питання щодо співвідношення понять «охорона» та «захист» цивільних прав. Зазначено основні групи підходів науковців щодо вирішення даної проблеми. Підтримано підхід, що визначає «охорону» як загальне поняття відносно «захисту», тобто «охорона» є ширшим за обсягом поняттям, яке охоплює термін «захист». Акцентовано увагу на тому, що хоча дані правові категорії є спорідненими, проте їх не можна ототожнювати. Перелічені основні ознаки, що розмежовують дані поняття, та виокремлено особливості «захисту» як самостійного поняття.

Наведено приклади визначення поняття захисту прав інтелектуальної власності, що надані різними науковцями. На основі цих визначень узагальнено основні ознаки даного терміну. Досліджено

питання щодо форм захисту (юрисдикційної та неюрисдикційної). Виокремлено загальний та спеціальний порядок у межах юрисдикційної форми. Зазначено щодо особливостей самозахисту як неюрисдикційної форми. Зосереджено увагу на судовому (загальному) порядку захисту прав інтелектуальної власності як основному. Проведено аналіз щодо можливих способів захисту (цивільно-правовий, адміністративно-правовий, кримінально-правовий).

Проаналізовано проблеми та недоліки існуючої в Україні наразі системи правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності. При цьому застосовано як звіти міжнародних партнерів, так і дослідження українських науковців. Авторами окреслено шляхи вирішення існуючих проблем.

Сформульовано висновки з проведеного дослідження та зазначено щодо можливості подальших наукових розвідок у даній сфері.

Ключові слова: *захист прав інтелектуальної власності, право інтелектуальної власності, система правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності.*

Аннотація. *В научной статье исследован современный механизм защиты прав интеллектуальной собственности в Украине.*

Уделено внимание исторически первому использованию понятия права интеллектуальной собственности в международном законодательстве и недостаткам такого определения. Проанализировано легальное определение данному понятию, содержащемуся в Гражданском кодексе Украины. Сделан вывод о том, что закрепление права интеллектуальной собственности в национальном законодательстве свидетельствует о его признании государством, а такое право касается особых объектов, перечень которых закреплен как на национальном, так и на международном уровнях.

Освещены вопросы о соотношении понятий «охрана» и «защита» гражданских прав. Указаны основные группы подходов ученых по решению данной проблемы. Поддержано подход, определяющий «охрану» как общее понятие относительно «защиты», то есть «охрана» является более широким понятием, которое охватывает термин «защита». Акцентируется внимание на том, что хотя данные правовые категории являются родственными, однако их нельзя отождествлять. Перечислены основные признаки, разграничивающие данные понятия, и выделены особенности «защиты» как самостоятельного понятия.

Приведены примеры определения понятия защиты прав интеллектуальной собственности, предоставленные различными учеными. На основе этих определений обобщены основные признаки данного термина. Исследован вопрос о формах защиты (юрисдикционной и неюрисдикционной). Выделены общий и специальный порядок в пределах юрисдикционной формы. Указано об особенностях самозащиты как неюрисдикционной формы. Сосредоточено внимание на судебном (общем) порядке защиты прав интеллектуальной собственности как основном. Проведен анализ относительно возможных способов защиты (гражданско-правовой, административно-правовой, уголовно-правовой).

Проанализированы проблемы и недостатки существующей в Украине системы правовой охраны и защиты прав интеллектуальной собственности. При этом применено как отчеты международных партнеров, так и исследования украинских ученых. Авторами намечены пути решения существующих проблем.

Сформулированы выводы из проведенного исследования и указано о возможности дальнейших научных исследований в данной сфере.

Ключевые слова: *защита прав интеллектуальной собственности, право интеллектуальной собственности, система правовой охраны и защиты прав интеллектуальной собственности.*

Summary. *The scientific article examines the modern mechanism of protection of intellectual property rights in Ukraine.*

Attention is paid to the historically first using of the concept of intellectual property rights in international law and the shortcomings of this definition. The legal definition of this concept contained in the Civil Code of Ukraine is analyzed. It is concluded that the legislative enshrinement of intellectual property rights is evidence of its recognition by the state, and such a right applies to special objects, the list of which is enshrined at both national and international levels.

The question of the relationship between the concepts of "protection" and "defense" of civil rights is covered. The main groups of approaches of scientists to the solution of this problem are indicated. An approach that defines "protection" as a general concept for "defense" is supported, where "protection" is a broader concept that covers the term "defense". Emphasis is placed on the fact that although these legal categories are related, they cannot be identified. The main features that distinguish these concepts are listed, and the features of "defense" as an independent concept are highlighted.

There are given examples of definition of the concept of protection of intellectual property rights given by scientists. Based on these definitions, the main features of this term are summarized. The issue of forms of protection (jurisdictional and non-jurisdictional) has been studied. The general and special order within the jurisdictional form is distinguished. It is noted about the peculiarities of self-defense as a non-jurisdictional form. The focus is on the judicial (general) procedure for protection of intellectual property rights as the main one. Possible ways of protection (civil, administrative, criminal, and criminal) are analyzed.

The problems and shortcomings of the current system of legal protection and protection of intellectual property rights in Ukraine are analyzed. Both

reports from international partners and research by Ukrainian scientists were used. The authors outline ways to solve existing problems.

The conclusions of the study are formulated and the possibility of further scientific research in this area is indicated.

Key words: *protection of intellectual property rights, intellectual property law, system of legal security and protection of intellectual property rights.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку людства інтелектуальна власність стала цінним об'єктом цивільного обороту, вона відіграє важливу роль для соціально-економічного розвитку суспільства, а тому, забезпечення правової охорони права інтелектуальної власності та створення ефективного механізму його захисту є пріоритетним напрямом для державної політики будь-якої країни, яка прагне займати лідерські позиції на світовому ринку. Стрімкий розвиток та перемінність суспільних відносин породжує проблемні питання у сфері захисту прав інтелектуальної власності, тож головним завданням держави є швидке та якісне їх вирішення, приведення системи законодавства у відповідність до викликів сьогодення. Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [1] реформа захисту інтелектуальної власності в межах вектору безпеки має бути здійснена для забезпечення гарантій захищеності інвестицій і приватної власності. У свою чергу, високий рівень захищеності прав інтелектуальної власності створює сприятливі умови для залучення інвестицій, що матиме наслідком прискорення економічного розвитку держави. Слід зазначити, що згідно з річною доповіддю Єврокомісії щодо захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності в третій країнах [2] від 2020р., Україну віднесено до країн другого пріоритету, що пов'язано з масштабними порушеннями в цій сфері. Тому, актуальним є дослідження ефективності функціонування запровадженого в Україні механізму захисту прав інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання захисту прав інтелектуальної власності присвячено багато наукових праць. Деякі з них стали фундаментом для написання цього дослідження, а саме це праці таких вчених як Булавіна С. і Давидова Т. [7], Гуменга О. [18], Жаров В. О. [4], Желіховська Ю. В. [8], Кодинець А. [10], Комаров В. О., Куровська Т. Ю. і Яременко М. П. [17], Мельник О. М. [11], Ордулі Е. [12], Орлюк О. П. [15], Ромащенко І. [9], Світличний О. П. [13], Шабалін А. [14].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою наукової статті було дослідження запровадженого в Україні механізму захисту прав інтелектуальної власності, виявлення актуальних проблем його функціонування, а також окреслення перспектив подальшого вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Розгляд основного питання дослідження варто розпочати з надання дефініції поняттю «право інтелектуальної власності».

Термін вперше було вжито в ст. 2 Конвенції про заснування організації інтелектуальної власності (ВОІВ) [3], проте, як зазначає О. В. Жаров, чіткого визначення поняття не було сформульовано, оскільки з положень Конвенції можна було лише опосередковано визначити інтелектуальну власність в широкому розумінні цього поняття, а саме, як законодавчо закріплені права на результати інтелектуальної діяльності у виробничій сфері, художній та літературній, а також на комерційні позначення [4, с. 6].

Якщо звернути увагу на національне законодавство, то легальне визначення обговорюваного поняття міститься в ст. 418 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) де право інтелектуальної власності визначається як право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений

цим кодексом та іншим законом [5]. Таке визначення дає змогу дійти висновків, що законодавче закріплення права інтелектуальної власності є свідченням його визнання державою, а таке право стосується особливих об'єктів, перелік який закріплений як на національному, так і на міжнародному рівнях [6, с. 19].

Досліджуючи питання захисту права інтелектуальної власності, слід звернути окрему увагу на особливості тлумачення в науковій та законодавчій сфері поняття «захист» та його співвідношення з терміном «охорона».

Даному питанню присвячені численні дослідження. Така зацікавленість пояснюється тим, що в багатьох випадках поняття «охорона» та «захист» використовуються законодавцем як близькі за значенням чи синонімічні юридичні конструкції. До такого висновку можна дійти витлумачивши за допомогою мовного та спеціально-юридичного способів зміст цих понять в різних нормативно-правових актах, що ними оперують [7, с. 28].

Серед науковців також не склалося єдиної думки. Проаналізувавши наукові позиції, Ю. В. Желіховська об'єднала різні підходи за такими групами: а) «охорона» та «захист» це різні, але схожі права; б) «охорона» та «захист» це різні стадії існування суб'єктивного цивільного права; в) суб'єктивне право охорони є ширшим за право на захист та включає його себе; г) право на захист є ширшим за право охорони та охоплює його своїм обсягом [8, с. 20].

Говорячи про співвідношення цих юридичних конструкцій, підтримуємо підхід, відповідно до якого ці правові категорії слід розглядати як поняття загальне та часткове, де «охорона» як ширше за обсягом поняття охоплює термін «захист». Проте слід зазначити, що терміни не є тотожними, тобто не мають застосовуватися як взаємозамінні. Зокрема, науковці вказують на такі їх відмінності:

- мета застосування (охороною прав є превенція вчинення правопорушень, а метою захисту є відновлення порушених прав);
- межі застосування у часі (охорона права як превентивний засіб носить перманентний характер, в той час, коли засоби захисту застосовуються у зв'язку з порушенням прав та обов'язків);
- інструментарій (захист характеризується використанням суто правових методів, а за охорони застосовується ширший перелік заходів – ідеологічні, правові, економічні та інші) [7, с. 30].

Однак, при розгляді мети та меж застосування «захисту» слід зазначити, що заходи захисту застосовуються не лише як відповідь на порушення права, а й у випадку їх невизнання, оспорювання чи для попередження загрози невідворотного їх порушення в майбутньому (так звані превентивні способи захисту) для забезпечення належної реалізації особою суб'єктивних прав, що є спільною кінцевою метою як «охорони», так і «захисту» [9, с. 60]. Саме тому, «захист» не слід відмежовувати від охорони», але при цьому не варто нівелювати його відмінні від охорони особливості.

Як зазначає А. Кодинець, для реалізації будь-якого суб'єктивного права важливим є існування дієвого механізму правового захисту, оскільки суб'єктивне право не має реального значення для його носія, поки не функціонують ефективні та достатні засоби попередження правопорушень, поновлення порушених прав та законних інтересів, відшкодування заподіяних збитків. Тож, питання правового захисту, як важливого елементу механізму реалізації суб'єктивних прав, є важливим для сфери прав інтелектуальної власності, яка нерідко зазнає правопорушень [10, с. 9].

Розглядаючи дане питання, науковцями було вироблено чимало підходів до визначення терміну «захист права інтелектуальної власності».

Так, на думку О. М. Мельник, поняття слід визначити як передбачену законодавством діяльність відповідних державних органів по поновленню, визнанню прав та усуненню перешкод, які заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності, що здійснюється у передбаченому законом порядку – із застосуванням належних форм, засобів і способів захисту [11, с. 259].

Е. Ордулі зазначає, що під правовим механізмом захисту інтелектуальної власності слід розуміти «нормативно закріплений, системно організований комплекс юридичних засобів, необхідний й достатній для визнання та поновлення порушених прав, припинення порушення прав і законних інтересів авторів і патентовласників та застосування до правопорушників заходів державного примусу» [12, с. 59].

В загальному вигляді, правом на захист є надана носію суб'єктивного права можливість застосування передбачених законодавством заходів при порушенні чи невизнанні прав [13, с. 273-274].

Наведені підходи до визначення поняття «захисту прав інтелектуальної власності» цілком повно описують зміст юридичного терміну, та дають змогу узагальнити основні його ознаки:

1) це система правових засобів, закріплена на законодавчому рівні, що забезпечує відновлення порушеного суб'єктивного права та/чи законного інтересу, створена для застосування суб'єктами прав інтелектуальної власності також у разі невизнання чи оспорювання цих прав та інтересів, а також забезпечення їх здійснення у випадках, коли реалізація прав інтелектуальної власності ускладнюється чи унеможлиблюється перешкодами, шляхом їх ліквідації;

2) має забезпечуватись застосуванням до правопорушників заходів державного примусу;

3) передбачає законодавчо урегульовану діяльність спеціально уповноважених на те владних органів;

4) порядок здійснення встановлюється законом.

В Україні було запроваджено систему захисту прав інтелектуальної власності, що будувалася з урахуванням міжнародних стандартів, які склалися в цій сфері [6, с. 51-52].

Питання охорони прав інтелектуальної власності врегульовані важливим міжнародним правовим актом – Угодою TRIPS, що стала обов'язковою для України після вступу до Світової організації торгівлі (СОТ). Угодою передбачається, що кожна держава має забезпечити змогу суб'єкта прав інтелектуальної власності у разі порушення їх прав інтелектуальної власності на власний розсуд реалізувати захист прав, що порушені, у спосіб передбачений законом, шляхом створення відповідного правового механізму та урегулювання інших питань на законодавчому рівні [13, с. 274].

Так, як захист прав інтелектуальної власності здійснюється за допомогою відповідних форм, способів та засобів захисту, слід розпочати з форм – виокремлюють юрисдикційну та неюрисдикційну.

Під першою треба розуміти діяльність державних органів, уповноважених вживати певних заходів для захисту порушених чи оспорюваних суб'єктивних прав.

Юрисдикційна форма захисту полягає у тому, що суб'єкти, інтелектуальні права та законні інтереси яких порушені, не визнаються чи оспорується, можуть звернутися до відповідних органів з вимогою вжити необхідні та достатні заходи для відновлення нормального здійснення суб'єктами цих прав. Вона може здійснюватися у загальному та спеціальному порядку:

1. Під загальним порядком захисту розуміється звернення носія суб'єктивних прав до суду, тобто у судовому порядку, де позов виступає засобом захисту. Він вважається загальним, адже може застосовуватися у всіх випадках, окрім тих, що прямо зазначаються у законодавстві.

2. Спеціальним же порядком захисту прав суб'єкта інтелектуальної власності є захист в адміністративному порядку, випадки застосування якого встановлені законом. Відповідно до нього, суб'єкт може звернутися до державного органу управління, уповноваженого на розгляд відповідного типу справ, вищого органу відповідача чи Антимонопольного комітету України за захистом своїх порушених суб'єктивних прав та інтересів, охоронюваних законом. За спеціального порядку засобом захисту виступає подана в передбаченому адміністративним законодавством порядку скарга чи заява [4, с. 35 – 36].

Цивільним законодавством також передбачена можливість фізичних та юридичних осіб захистити свої права інтелектуальної власності самостійно, без звернення за допомогою до відповідних органів, що здійснюється за допомогою способів самозахисту, так звана неюрисдикційна форма захисту [6, с. 54-55]. Такі способи не можуть бути заборонені законом та не повинні суперечити моральним засадам суспільства. Засоби протидії можуть обиратися на розсуд особи, встановлюватися договором чи актами цивільного законодавства, проте мають відповідати змісту порушеного права, характеру протиправного діяння та спричинених цим порушенням наслідкам (ст. 19 ЦК України).

До юрисдикційної форми захисту належать такі способи захисту прав інтелектуальної власності:

- адміністративно-правовий
- цивільно-правовий
- кримінально-правовий

Як вже вище зазначалося, адміністративно-правовий, чи, як його ще називають, спеціальний спосіб захисту здійснюється у порядку подання скарги або заяви до відповідного органу державного управління, уповноваженого розглядати таке звернення. Предметом такої заяви чи скарги можуть бути діяння органів державної влади, місцевого

самоврядування, посадових і службових осіб. Отже, спеціальний (адміністративний) захист являє собою сукупність заходів, встановлених нормативно-правовими актами, що застосовуються у своїй діяльності уповноваженими державними органами, за ініціативою особи, в порядку подання нею заяви або скарги, чи з ініціативи таких органів, спрямовані на припинення порушень чи визнання прав інтелектуальної власності [13, с. 280, 284].

Цивільно-правовий спосіб захисту майнових та немайнових прав інтелектуальної власності – це матеріально-правові заходи примусового характеру, встановлені законом, головною метою яких є забезпечення реалізації прав інтелектуальної власності, шляхом визнання чи відновлення порушених прав, припинення правопорушення, спрямування несприятливих майнових стягнень на правопорушника. Загалом прийнято поряд з цивільно-правовим захистом вирізняти також господарсько-правовий захист прав інтелектуальної власності [6, с. 55], проте, як зазначає А. Шабалін, універсальні способи господарсько-правового захисту співпадають з відповідними способами цивільно-правового захисту, що передбачені ЦК України, де містяться також фундаментальні положення щодо прав інтелектуальної власності, тож доречним є розгляд захисту в рамках єдиної цивільно-правової процедури [14, с. 66].

Ст. 16 ЦК України містить приблизний перелік способів захисту права інтелектуальної власності: визнання права; припинення дії, яка порушує право; визнання правочину недійсним; відновлення становища, що існувало до порушення; зміна чи припинення правовідношення, примусове виконання обов'язку в натурі, відшкодування моральної та/чи майнової шкоди; визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. Такий перелік не є вичерпним, оскільки судом може бути здійснено захист й

іншим способом, якщо такий встановлений законом, договором чи судом у випадках передбачених законом.

Приблизний перелік спеціальних способів, що можуть бути застосовані судом задля захисту прав інтелектуальної власності, наведено в ст. 432 ЦКУ. Так, наприклад, суд може вилучити товари з цивільного обороту, що були виготовлені чи введені в цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності, з подальшим знищенням таких товарів.

Здійснення цивільно-правового захисту можливе і у кримінальній справі [13, с. 290].

Поряд із цивільно-правовими засобами захисту відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності встановлює кримінально-правовий захист. Якщо брати до уваги той факт, що станом на сьогодні інтелектуальна власність є вагомим ресурсом, через що дуже часто стає об'єктом протиправних посягань, встановлення покарання за правопорушення у цій сфері, що становлять суспільну небезпеку, є цілком раціональним та зумовленим сучасністю рішенням. Кримінальна відповідальність настає, якщо порушення прав інтелектуальної власності завдало значної, великої та особливо великої шкоди [6, с. 57].

Як бачимо, в законодавстві існує чимало різних способів захисту прав інтелектуальної власності. Однак, велика чисельність шляхів вирішення цих спорів ще не гарантує правильного та ефективного їх застосування. Тому, слід розглянути проблеми правозастосування способів захисту прав інтелектуальної власності в цілому.

Наразі, правовий механізм захисту прав інтелектуальної власності, що запроваджений в Україні не можна назвати дієвим, що визнається не лише безпосередньо суб'єктами прав інтелектуальної власності, а й професійним середовищем та міжнародною спільнотою [15, с. 62].

Підтвердженням цього є, наприклад, Спеціальний звіт 301 [16] за 2020 р., що є результатом щорічного огляду стану захисту інтелектуальної

власності в торгових партнерах США по всьому світу. Звіт визначає, в яких іноземних торгових партнерів рівень захисту та охорони погіршився чи залишився на незадовільному рівні та існують певні проблеми правозастосування, за результатами їх оцінки за різними критеріями (рівень розвитку торгового партнера, його міжнародні зобов'язання, рівень занепокоєності правовласників та інших заінтересованих сторін тощо), що визначають показник захисту та дотримання прав інтелектуальної власності в кожному конкретному торговому партнері.

Відповідно до Спеціального звіту 301, Україна залишається в Списку пріоритетного спостереження, зокрема, вказуються такі проблеми захисту прав інтелектуальної власності, як широке використання органами державної влади неліцензійного програмного забезпечення та неспроможність запровадити ефективні засоби боротьби з широкомасштабними порушеннями авторських прав в мережі Інтернет («інтернет-піратство»), що свідчить про неспроможність України, поки що, надати достатній та ефективний захист прав інтелектуальної власності.

Наступним аргументом, що доводить існування значних недоліків в системі захисту прав інтелектуальної власності держави, є річна Доповідь про захист та забезпечення прав інтелектуальної власності в третій країнах від 2020 року [2], відповідно до змісту якої, Україну віднесено до країн другого пріоритету за масштабами та наслідками порушень у сфері прав інтелектуальної власності. Серед актуальних проблем захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності зазначено такі:

- чинне законодавство України не забезпечує захист від недобросовісної реєстрації у сфері торгових марок, а існуюча процедура оскарження такої реєстрації є неефективною, що усуває можливість захисту прав інтелектуальної власності законних правовласників.

- Україна залишається одним з чотирьох головних пунктів, через які відбувається транзит підроблених товарів (в основному в секторах :

харчові продукти; годинники та ювелірні вироби; іграшки та ігри; одяг; оптичні, фотографічні та медичні обладнання) на ринок ЄС, що зазначено в дослідженні EUIPO-OECD щодо тенденцій торгівлі підробленими та піратськими товарами (2019).

- Важливою проблемою для України є піратство в Інтернеті, оскільки існує тенденція до збільшення кількості піратських сайтів, що обумовлюється слабкістю та недосконалістю чинного законодавства у цій сфері.

- Наявні великі проблеми з ефективністю митної справи, бо відсутні належні засоби для знищення певних видів підробок (наприклад, пестицидів), а навіть спрощена процедура дорогою та трудомісткою. наведене дає змогу говорити про відсутність ефективних процедури знищення вилученої підробленої продукції та обладнання, що використовується для її виготовлення тощо.

Хоча Україна й робить значні кроки в напрямку удосконалення системи захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності, проте багато проблемних питань пов'язаних із захистом таких прав до сьогодні не знайшли свого розв'язання .

Аналіз попередніх наукових досліджень дає змогу виокремити інші, не менш важливі недоліки правового механізму захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності:

- 1) низький рівень охорони та захисту прав інтелектуальної власності на державному та на міжнародному рівнях – наслідок недостатньо ефективного державного регулювання;

- 2) непослідовність здійснення реформ у сфері інтелектуальної власності;

- 3) наявність колізій та прогалин в законодавстві, дублювання норм унеможливають у певних випадках притягнення до відповідальності порушників у цій сфері, відновлення порушеного права та

ускладнюють функціонування відповідних регуляторних органів [17, с. 52].

4) Складність збору доказів у процесі доведення чи спростування факту порушення прав інтелектуальної власності, оскільки доводиться має не сам факт незаконного використання таких прав, а саме діяння, що тягне за собою їх порушення. Така проблема виникає, наприклад, у разі, коли правопорушник припиняє свою протиправну діяльність, але лише на час судового провадження, що ускладнює процес оцінки судом доказів по справі.

5) Не запроваджений правовий механізм, що надав би змогу чітко розрахувати розмір збитків, що підлягають відшкодуванню у разі порушення такого права.

6) Складність виявляється також у тому, що майже неможливо на практиці відслідкувати безпосереднього правопорушника прав інтелектуальної власності, через те, що зазвичай контрафактні товари розповсюджуються через добросовісних посередників [18, с. 120-121].

7) З моменту ініціативи створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності у 2017 році, спеціалізований суд ще не почав функціонувати. Як зазначає А. Кодинець, в Україні на сьогодні існує певна кількість проблем, пов'язаних саме з судовим захистом прав інтелектуальної власності:

- судді, що розглядають справи у сфері прав інтелектуальної власності, не мають достатнього рівня підготовки для розгляду даної категорії справ, в той час, коли правові спори у сфері прав інтелектуальної власності можна віднести до одних з найскладніших, а судова практика з вирішення спорів цього роду є досить різноманітною, тож від суддів на практиці нерідко вимагається наявність спеціальних професійних знань та навичок;

- складність визначення підвідомчості справ у сфері інтелектуальної власності, що чітко проявляється, наприклад, при розмежуванні компетенції господарських та адміністративних судів у спорах за позовом щодо визнання недійсним правоохоронного документа на об'єкти інтелектуальної власності, де співвідповідачем виступає відповідний державний орган;
- тривалість розгляду спорів у цій сфері.

Тож, вирішенню вказаних проблем може посприяти ефективне функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності [10, с. 10-11].

На цьому також наголошує О. П. Орлюк, оскільки кваліфіковане на ефективне вирішення спорів щодо прав інтелектуальної власності набувають великого значення з урахуванням того факту, що юрисдикційна форма захисту цих прав відіграє сьогодні головну роль, а кількість спорів у цій сфері безперервно зростає.

Крім того, О. П. Орлюк звертає увагу на дійсно важливу проблему сьогодення:

8) Вкрай низький рівень поваги до прав суб'єктів інтелектуальної власності [15, с. 67].

Отже, беручи до уваги перелічені вище проблемні моменти функціонування системи захисту прав інтелектуальної власності в Україні, можна окреслити подальші перспективи її розвитку:

1. Безперечно, хоча й законодавство України у сфері захисту прав інтелектуальної власності постійно вдосконалюється, проте сучасні реалії свідчать про неспроможність існуючого правового механізму захисту прав інтелектуальної власності забезпечити достатній рівень їх захисту та забезпечення, тож пріоритетним напрямом вирішення цієї проблеми є подальше удосконалення законодавства у цій сфері, вирішення колізій, заповнення прогалин правового регулювання прав інтелектуальної

власності з урахуванням певних рекомендацій у цій сфері від міжнародної спільноти.

2. Підтримуємо думку, що необхідним є створення кодифікованого нормативно-правового акту у сфері прав інтелектуальної власності, що має усунути певні недоліки законодавства та полегшити правозастосування [19, с. 191].

3. З огляду на особливості спорів у сфері інтелектуальної власності пріоритетним напрямом державної політики має стати якнайшвидше приведення в дію Вищого суду з питань інтелектуальної власності, що, як очікується, має значно підвищити рівень захищеності прав інтелектуальної власності.

4. Важливим є також здійснення заходів, спрямованих на підвищення поваги населення до носіїв прав інтелектуальної власності, оскільки, як відомо, попит завжди створює пропозицію.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, було досліджено систему захисту прав інтелектуальної власності, що наразі функціонує в Україні. Можна дійти висновку, що сучасний рівень захищеності та забезпеченості прав суб'єктів інтелектуальної власності є незадовільним, а Україна вже багато років поспіль залишається в переліку країн-порушниць прав інтелектуальної власності, попри докладені зусилля з реформування цієї сфери. Причиною такого стану є наявність проблем, пов'язаних з функціонуванням правового механізму захисту таких прав, що наразі не є вирішеними, тож в дослідженні було окреслено перспективні напрями його удосконалення. Слід зазначити, що підвищення рівня захищеності та забезпеченості прав суб'єктів інтелектуальної власності має суттєво прискорити соціально-економічний розвиток країни, тому необхідним вбачається продовження реформування механізму захисту інтелектуальної власності.

З огляду на вищенаведене, перспективним є проведення подальших досліджень правового механізму захисту прав інтелектуальної власності та вироблення підходів щодо його покращення.

Література

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 15.04.2021).
2. «Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries» European Commission, Brussels, 08.01.2020. URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/january/tradoc_158561.pdf (дата звернення: 15.04.2021).
3. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14.07.1967. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169#Text (дата звернення: 15.04.2021).
4. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності. Навчальний посібник. Київ: ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності», 2003. 64 с.
5. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.04.2021).
6. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. Київ: «К.І.С.», 2007. 448 с.

7. Булавіна С., Давидова Т. «Захист» та «охорона» теоретичні аспекти юридичних термінів. *Історико-правовий часопис*. 2017. № 1 (9). С. 27-31.
8. Желіховська Ю. В. Співвідношення та розмежування понять «охорона» та «захист». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. № 13. Том 2. С. 18-21.
9. Ромащенко І. Співвідношення термінів «охорона» та «захист»: теоретичний та практичний цивільно-правові аспекти. *Юридична Україна*. 2013. № 8. С. 57-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2013_8_11 (дата звернення: 15.04.2021).
10. Кодинець А. Захист прав інтелектуальної власності в умовах впровадження судової реформи. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 3. С. 9-13. URL: http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/3/3_2018.pdf#page=9 (дата звернення: 15.04.2021).
11. Мельник О. М. Охорона інтелектуальної власності в Україні. *Форум права*. 2014. № 2. С. 258–261. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index (дата звернення: 15.04.2021).
12. Ордулі Е. До питання про правовий механізм захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 6. С. 55 – 64.
13. Світличний О. П. Право інтелектуальної власності: Підручник. Вид. 2, змін. і доп. Київ: НУБіП України, 2016. 355 с.
14. Шабалін А. Цивільно-правовий захист права інтелектуальної власності: теоретичні та практичні аспекти. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2020. № 4. С. 65-76.
15. Орлюк О. П. Захист прав інтелектуальної власності в контексті європейської інтеграції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3. С. 58-74. URL:

- http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2016_3_15 (дата звернення: 15.04.2021).
16. Special 301 Report. 2020. URL: https://ustr.gov/sites/default/files/2020_Special_301_Report.pdf (дата звернення: 15.04.2021).
17. Комаров В. О., Куровська Т. Ю., Яременко М. П. Імплементация міжнародних норм у сфері інтелектуальної власності в національну практику в контексті підвищення ефективності інституційного середовища. *Озброєння та військова техніка*. 2018. № 19 (3). С. 52-58.
18. Гуменга О. Захист прав інтелектуальної власності в Україні: пошук шляхів удосконалення. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2014. № 6. С. 118-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Triv_2014_6_15 (дата звернення: 15.04.2021).
19. Бошицький Ю. Л. Деякі питання кодифікації чинного законодавства України в сфері інтелектуальної власності і контексті міжнародних стандартів. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 3. С. 187-192.

References

1. Pro Strateghiju stalogho rozvytku «Ukrajina – 2020»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12 sichnja 2015 r. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (data zvernennja 15.04.2021).
2. «Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries» European Commission, Brussels, 08.01.2020. URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/january/tradoc_158561.pdf (data zvernennja 15.04.2021).
3. Konvencija pro zasnuvannja Vsesvitnjoji orghanizaciji intelektualjnoji vlasnosti vid 14.07.1967. URL:

- https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169#Text (data zvernennja: 15.04.2021).
4. Zharov V.O. Zakhyst prava intelektualnoji vlasnosti. Zakhyst avtorsjkojogo prava i sumizhnykh prav. Zakhyst prava promyslovoji vlasnosti. Navchalnyj posibnyk. Kyjiv: ZAT "Instytut intelektualnoji vlasnosti", 2003. 64 s.
 5. Cyvilnyj kodeks: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (data zvernennja: 15.04.2021).
 6. Zakhyst prav intelektualnoji vlasnosti: normy mizhnarodnogho i nacionalnogho zakonodavstva ta jikh pravozastosuvannja. Praktychnyj posibnyk. Kyjiv: «K.I.S.», 2007. 448 s.
 7. Bulavina S., Davydova T. «Zakhyst» ta «okhorona» teoretychni aspekty jurydychnykh terminiv. *Istoryko-pravovyj chasopys*. 2017. № 1 (9). S. 27-31.
 8. Zhelikhovs'ka Ju. V. Spivvidnoshennja ta rozmezhuvannja ponjatj «okhorona» ta «zakhyst». *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogho ghumanitarnogho universytetu. Serija: Jurysprudencija*. 2015. № 13. Vol. 2. S. 18-21.
 9. Romashhenko I. Spivvidnoshennja terminiv «okhorona» ta «zakhyst»: teoretychnyj ta praktychnyj cyviljno-pravovi aspekty. *Jurydychna Ukraina*. 2013. № 8. S. 57-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2013_8_11 (data zvernennja: 15.04.2021).
 10. Kodynej A. Zakhyst prav intelektualnoji vlasnosti v umovakh vprovadzhennja sudovoji reformy. *Pidprijemnyctvo, gospodarstvo i pravo*. 2018. № 3. S. 9-13. URL: http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/3/3_2018.pdf#page=9 (data zvernennja: 15.04.2021).

11. Meljnyk O. M. Okhorona intelektualnoji vlasnosti v Ukraini. *Forum prava*. 2014. № 2. S. 258–261. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index (data zvernennja: 15.04.2021).
12. Orduli E. Do pytannja pro pravovyj mekhanizm zakhystu prav intelektualnoji vlasnosti v Ukraini. *Teorija i praktyka intelektualnoji vlasnosti*. 2019. № 6. S. 55-64.
13. Svitlychnyj O. P. Pravo intelektualnoji vlasnosti: Pidruchnyk. Vyd. 2, zmin. i dop. Kyjiv: NUBiP Ukrainy, 2016. 355 s.
14. Shabalin A. Cyviljno-pravovyj zakhyst prava intelektualnoji vlasnosti: teoretychni ta praktychni aspekty. *Teorija i praktyka intelektualnoji vlasnosti*. 2020. № 4. S. 65-76.
15. Orljuk O. P. Zakhyst prav intelektualnoji vlasnosti v konteksti jevropskoho integracij. *Visnyk Nacionalnoji akademiji pravovykh nauk Ukrainy*. 2016. № 3. S. 58-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2016_3_15 (data zvernennja: 15.04.2021).
16. Special 301 Report. 2020. URL: https://ustr.gov/sites/default/files/2020_Special_301_Report.pdf (data zvernennja: 15.04.2021).
17. Komarov V. O., Kurovsjka T. Ju., Jaremenko M. P. Implementacija mizhnarodnykh norm u sferi intelektualnoji vlasnosti v nacionaljnu praktyku v konteksti pidvyshhennja efektyvnosti instytucijnogho seredovyshha. *Ozbrojennja ta vijsjkova tekhnika*. 2018. № 19 (3). S. 52–58.
18. Ghumengha O. Zakhyst prav intelektualnoji vlasnosti v Ukraini: poshuk shljakhiv udoskonalennja. *Teorija i praktyka intelektualnoji vlasnosti*. 2014. № 6. S. 118-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2014_6_15 (data zvernennja: 15.04.2021).
19. Boshycjkyj Ju. L. Dejaki pytannja kodyfikaciji chynnogho zakonodavstvo Ukrainy v sferi intelektualnoji vlasnosti i konteksti mizhnarodnykh

standartiv. *Chasopys Kyjivsjkogho universytetu prava*. 2017. № 3. S. 187-192.